

PARENTESEN

oktober 2022 nr 6

www.pargas.spfpension.fi

Foto: Gun Nordin, fotoklubben

Ordförandens spalt

Höst

Det har varit en lång och varm höst. Höstens färgprakt eller ”ruska” har varit fin.

Färgnyanserna mellan grönt-gult-orange-rött har varit fantastiska och löven har länge fått hänga kvar på kvistarna för att kunna beundras av envar. Vi har redan kommit in i medlet av oktober och temperaturen har inte ännu krupit under nollan. I skrivande stund (13.10) har första, lilla, höststormen höjt vattennivån och om det stämmer att efter tredje högvattnet kommer vintern är vi kanske nu på god väg mot den kallare årstiden. Återstår att få uppleva huruvida det igen blir halka eller om senhösten blir blöt.

Pargasiterna har kommit bra igång med höstens verksamhet. Septemberträffen fick en stort antal deltagare. Det är trevligt att så många igen vågar sig ut ur pandemins bombskydd för att träffa föreningsbekanta. Den nya hobbygruppen i hembygds-kunskap togs väl emot då den startade i början av oktober. Nu fortsätter den varannan vecka i Björkfeldtas stuga på Gamla Malmen. Även de andra hobbygrupperna har kommit bra igång men det verkar vara svårt att hitta ledare till boule- och trädgårdsgrupperna. Känner Du, kära läsare, någon som skulle vilja pröva sina vingar med att vara ledare för någondera av dessa grupper?

Ett nytt samarbetsområde växer fram. Åbo pensionärsklubb har redan en tid satsat på Mediyoga, vilket innebär att man hör till en grupp som via en digital länk kan delta hemma digitalt i yogaövningar. Pargasiternas styrelse har beslutat att ifall föreningsmedlemmar i Pargas är intresserade att delta i Mediyoga står föreningen för kursens kostnader som vi då delar med Åbo pensionärsklubb. Den som önskar delta kontakta Carita Isaksson (cisakso@abo.fi el. tel. 040 720 9580).

Sjukdomen covid 19 kommer antagligen att förr eller senare drabba oss alla en eller flera gånger. Att bara sitta hemma och vara rädd för att bli sjuk är inte ett bra alternativ. Den mentala sidan av att dra sig in i ett eget skal kan ha långt svårare konsekvenser i det långa loppet. Det att många av oss nu har fyra vaccinationer och eventuellt någon genomgången sjukdomsperiod *torde* ju ge oss skydd för att inte angripas av någon svår covid. Det gäller i detta skede närmast att vara fatalist och ta dagen som den kommer och vara observant med sitt eget mående – och genast börja sköta den förkylning som angriper. Om hemtestet ger ett eller två sträck gör ingen skillnad: stanna hemma, håll jämn temperatur och vila och drick mycket. Omsorg är det enda som biter på denna sjuka.

Jag har nyligen varit på klassträff. Träffat mina gamla klasskamrater från studentklassen i Flickis i Åbo. Vi har numera lunchträff två gånger i året. Det är mycket givande att emellanåt träffa dessa ”flickor”. Man märker hur gamla band inte tvinnas och går av utan bara finns där och tidvis töjer mera och mindre men ändå håller i vått och torrt. Det är alltid möjligt att gå tillbaka i tiden och prata om hur det var då. Samtidigt förundras man över hur olika situationer har tolkats på olika sätt. En del händelser har man själv upplevt som helt betydelselösa fastän de har lämnat stora spår i en ungdomsväns tillvaro – och tvärtom.

Här går vi förbi och omkring varandra och känner och tänker och lever samman – vi får bara hoppas att denna besvärliga pandemi inte har fjärrmat oss så långt ifrån all gemenskap att en ”mental fattigdom” uppstår i äldre medmänniskors tillvaro.

Jag önskar var och en riktigt skön höst och många positiva, färgstarka inslag i vardagen

Gunnel Jansson

Foto: Gunnel Jansson

I väntan på bättre tider
åren från mig glider
men det ändå går
fast tanten stilla står

Jag nu rullatorn framrullar
trösklarna enda kullar
rullatorn gör ett hopp
blir ibland stopp

Då är att ta det lugnt
fast allt känns tungt
att sängen uppsöka
I den åter böka

Ruth Johansson, 14.09.2022

Hembygdskunskap – första träffen den 5 oktober

Ett tiotal personer samlades i Björkfeldtas hus för att dra sig till minnes ”Nöjen i min ungdom”. Vad gjorde man för roligt i Pargas som 6-17-åring förr? Till exempel detta:

Skrisskoåkning à 5 mark (banan intill Bantis)

- **Skidåkning** på lergroparna eller ”plinona” som sträckte sig ända fram till gruvkanten. -

”**Roina**” på groparnas första is tills den sprack, dvs. glida eller bara gå -

Leta efter fågelägg och lära sig om fåglar (ansågs vara oskyldigt nöje). Äggen blåstes ur, sjöfågelägg stektes eller gjordes pannkaka av.

Brännboll eller ”**Puffkrig**” då man gömd bakom kullar ”sköt” på varandra på lek.

Lekar ss. 10-stickor, spegel, rövare och fasttagare, hoppa ruta (barbi i H:fors)

”**Pärspolicka**” då man slår till en i jorden nedstucken träbit som inte får bli och syda.

Gå och hänga runt Malmen i tonåren, utan att bilda ”kasår” – det tyckte polisen inte om. Somliga ”for till malmen” först som 14-15-åringar. I den åldern kom ungdomsdans med i

bilden – kunde eventuellt träffa sin blivande där. Det ordnades danskurs i Rättis, fest på ungdomsföreningshuset Hoppet på Lemlaxön med ”ödesdans” = utlottning av danspartner; kunde bli vad som helst, kanske en deja från Qvidja. Ett rent mandomsprov att ta sig igenom alla danserna, minns någon. Det dansades i Föreningshuset, i Björkhagen, på Lillholmen och ute i bygden, totalt nio olika dansställen. Till tonerna av egna orkestrar ss. Olli Reinholdt, bröderna Hermansson och gästande Dallape-orkestern. Föreningshusets golv ”oljades” med stearin eller malet kaffe för att bättra på glidet. Annat minnesvärt var 1-maj festen i Björkhagen, midsommarfesten i Bläsnäs, konventsdanserna (ibland till Åbo), sångfesten i Dalaskog eller ända bort i Rosala. ”Vi behöver historier” har någon sagt. Säkert det och roligt är det att komma ihåg!

Nedtecknat av Maria Simberg-Sörensen

REDAKTIONEN RÄTTAR:

Heikki Inkari är ordförande för Eläkeliiton Paraisten yhdistys - inte Paraisten Eläkeläiset som sades i septembernumret - i artikeln om Pajbacka promenaden

Birgitta Bröckl - en samhällspåverkare

Vi sitter på verandan hos Birgitta Bröckl en varm och solig augustidag. De stora fruktträden bidrar till stämningen och kaffet låter sig väl smaka. Vi pratar mest om Martharörelsen eftersom Gitta varit i ledande ställning inom Martharörelsen i 39 år men vi kan ju inte undvika de samhälleliga uppdrag som växte fram efter den aktiva marthaperioden.

Hur allt började!

Birgitta föddes 1938 i Åbo som andra barnet i Wahlrooska familjen.

Redan som 20 åring 1958, gifte sig Birgitta med Tom Bröckl. Två år senare, 1960, gick flyttlasset till Sverige, Bergslagen. Tom skulle forska vidare till filosofie licenciat i gruvteknik och metallurgi i Bergslagen. Under Bergslagstiden födde Gitta två barn, skötte hemmet och tog sin politices magisterexamen 1963 vid Åbo Akademi.

Jag undrar varifrån Birgitta fick den kraften? Det kunde inte ha varit lätt med två barn, en på 3 år och en 6 månader gammal baby.

- Jag hade lovat min pappa att slutföra mina studier, säger Gitta. Jag pendlade mellan Sverige och Finland, mamma tog hand om barnen och jag tentade för att slutföra mina studier.

Det här visar på egenskaper som Birgitta har, man håller vad man lovar och en inre styrka att utföra det man lovat! Efter fyra år i Sverige flyttade familjen till Villmanstrand där maken Tom fått anställning vid Pargas Kalk Ab. Det kom att bli inalles 14 år i Villmanstrand.

Varför Marthorna?

- En dag kom Tom hem och sade, att det är Martha möte i morgon. Jag tyckte jag hade tillräckligt med Martha arbete hemma, svarade Gitta till Tom, men ag gick på mötet!

Till saken hör att Toms mormor (Edith Sarlin) hade varit med om att grunda Pargas Marthaförening och det föll sig naturligt för honom att föreslå det även för Gitta.

- Att jag gick med på mötet har jag aldrig

ångrat, säger Gitta. Ganska snart hade jag åtagit mig ordförandeskapet för Södra

Saimens Marthadistrikt (idag Etelä Karjalan), det största i Finland, och var det fram till 1978.

Martarörelsen skulle bli den plattform som gav Gitta beredskap för sitt driv att påverka samhället och sin näromgivning.

- Första tiden var svår då vi hade ont om pengar för vår Marthaverksamhet. Vi hade ju personal att ta hand om, bl.a. två anställda konsulenter som egentligen gick sysslolösa sommartid. För att få in pengar föreslog jag väffelförsäljning nere i Villmanstrands hamn! Jag hade ju skaffat ett väffeljärn för "ICA poäng" under tiden i Sverige!

I sann karelsk anda, där andan är positiv och allt är möjligt, fick föreningen sig donerad en glasskiosk av Valio. Pargas Kalk Ab rustade upp kiosken och den fann sin plats i hamnen i Villmanstrand. Konsulenterna hade sommarjobb och väffelförsäljningen blev en stor succe som fungerar än idag! För vinsten skulle föreningen köpa en bil. Med Marthaföreningens verksamhetschef gick vi till bilaffären där hon lugnt sade "Myö

meinattii ostaa auto”. Försäljaren häpnade och trodde inte riktigt på oss och banaliserade hela projektet, så depressionstider det var. Min kollega satte armarna i sidorna och konstaterade lugnt “Myö meinattii ostaa kätteisellä”. Gitta skattar gott ännu idag åt den historien.

Nu kunde konsulenterna nå ut till flera i

Bild: Villmanstrands hamn

regionen, då de hade en bil till sitt förfogande. Marthorna hade under 1950 och -60 talen inriktat sin verksamhet på konsumentupplysning och praktisk varukunskap. Föredrag och diskussioner var omtyckta, man ville veta mera om vitaminerna i vår mat, konserveringsmetoder, sparsamhet, hemmets skötsel och hygien. Könroller och kvinnors yrkesarbete diskuterades aktivt. (ref; Marthaförbundets historik)

Då familjen 1978 flyttade till Pargas blev Birgitta viceordförandeskapet för Marttaliitto (-1986) med uppgiften att aktivera det nordiska och internationella samarbetet. Blickarna riktades utåt, samarbetet med Nordens Husmodersförbund (NHF) och the Associated Country Women of the World (ACWW) intensifierades. Gitta var ordförande

även i NHF under 1980-talet.

- Norskorna, med Elin Brusgaard i spetsen, var mycket aktiva i Afrika och var mäkta förvånade över att de finska Marthorna inte var engagerade i ett enda projekt, minns Gitta. Det internationella arbetet tog fart efter att jag 1977 deltagit i det av ACWW ordnade seminariet om landsbygdens kvinnor i Nairobi, Kenya.

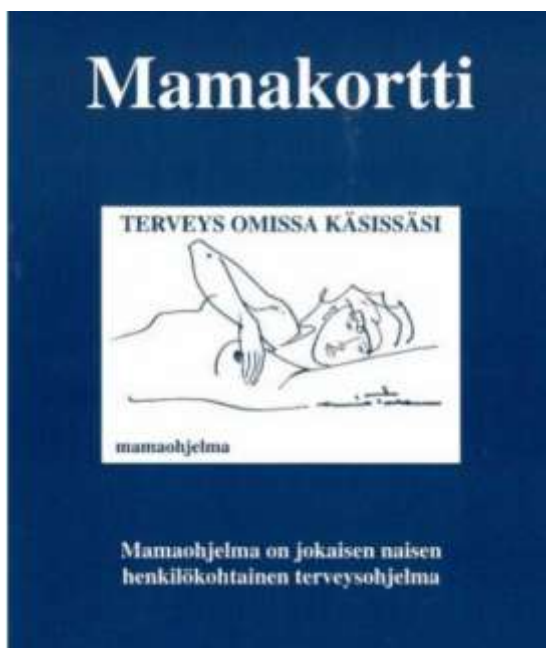
Gitta kom att bli starkt involverad i Marthornas första utvecklingsarbete i Kenya, “Äiti ja lapsi Keniassa” (Mor och barn i Kenya). Projektet avslutades först i slutet av 80-talet.

Tanken var att presentera det finska Marthaförbundets arbetsmetoder för unga afrikanska kvinnor från landsbygden för att stärka kvinnans ställning. Det var fråga om att lära ut traditionell hemhushållning, trädgårdsskötsel, barnskötsel, familjeplanering, hygien, etc till unga afrikanska kvinnor för att de i sin tur kunde föra informationen vidare. Att gå i skola var inte självklart för landsbygdens flickor varför skolundervisning även stod på agendan.

Klart var att omständigheterna var annorlunda i Afrika och vi fick respektera detta, men metoder och principer går att lära ut.

Hälsofrågorna var i fokus i Finland – under 1970-talet genomfördes Mamaundersökningen för tidig diagnos av bröstcancer bland närmare 100 000 frivilliga finsk- och svenskspråkiga marthor. (ref;

Marthaförbundets historik)
Marthorna var stolta över initiativet och ville föra över informationen under en "poster session" på seminariet i Nairobi.

- Plancherna som var ritade av Henrik Tikkanen tolkades som pornografi! De hade tagits ner innan sessionen öppnade, suckar Gitta.

Fram till 1992 var Gitta aktivt engagerad i de finskspråkiga marthorna och därefter till 2003 i de Åboländska.

Att arbeta med personer från olika landsändar, länder och kontinenter har varit mycket givande.

- Tidigt lärde jag mig den positiva attityden och livglädjen hos karelarna, konstaterar Gitta. Att arbeta över språkgränsen var inget problem för Gitta. Hon insåg redan i Villmanstrand att finskan är lika viktig för finlandssvenskarna som svenskan för finnarna. Just det, det är inte enbart de finskspråkiga som borde kunna svenska!

- Tänk bara på hur många finlandssvenskar som har flyttat till Sverige för att de inte klarar sig på finska, inflikar Gitta. De ser sig inte ha en framtid i Finland utan finska!

Det intressanta i sammanhanget är att denna fråga har diskuterats i Österbotten under sensommaren 2022 – relevant och aktuell! Kanske var det detta som initierade till begreppet "språkusch" i daghem och skolor i

Åbo och Björneborgs län i samband med en språkkampanj år 1992, funderar skrivaren.

Marthornas miljötänk

Under 1980- och 1990-talet profilerade Marthaförbundet sig som en konsumentrådgivande organisation med starkt ansvar för miljön.

Sopsortering, kompostering och miljömedvetenhet har funnits hos Gitta redan innan Marthorna startade projekt runt dessa ämnen, kom det fram under diskussionen. Marthorna bidrog med utbildning och information på basen av erfarenheter från tidigare sopsorteringsprojekt. Det väletablerade nätverket kom än en gång väl till pass.

Miljöprojekten kom att fortsätta efter det att Gitta hade fått höra om Agenda 21 via Marthornas världsorganisation, ACWW. Målet var nu betydligt större, kommunerna skulle bli utsläppsfria.

Ref; Turun seudun jätehuolto artikel.

År 1992 - ett minnesvärt år

Inför firandet av Finlands sjuttiofemåriga självständighet 1992 sammankallade landshövding Pirkko Työljärvi en idékommitté för dåvarande Åbo och Björneborgs län. Hon efterlyste idéer för jubileumsåret som kunde leva vidare och bidra till att utveckla länet i framtiden. Som Åboländsk kulturombudsman med åtta skärgårdskommuner som arbetsfält hade jag deltagit i de dagsaktuella diskussionerna om skärgårdskommunernas framtid. Behovet av säsongförlängning hade länge varit uppenbart inom turismnäringen.

För att synligt manifesteras NÄR sommaren tar slut och höstsäsongen tar vid, föreslog jag att varje kommun den sista lördagen i augusti skulle ordna en synlig fest för de fast bosatta, för sommargästerna, turisterna och skärgårdsvännerna. Här skiljer sig konceptet från sommargästernas privata firade av "villa-avslutningar" och Venetianska nätter.

I Åboland grundade vi en ny tradition som välkomnade allmänheten till gemensam glad samvaro med lokalt program som ett avsked

och tack till sommaren som gått och samtidigt med ett varmt välkommen till den stundande höstsäsongen. Kl. 21.30 skulle festen kulminera i att man tände en eld som (helst) i form av en vårdkase var byggd på en lämplig strand.

Så här beskrev Gitta sitt engagemang i Forneldarnas natt!

Projektet förverkligades åren 1997-99, finansierades med Leadermedel och har sedan dess vuxit till så, att över 2000 eldar vissa år registrerats på olika håll runt Östersjön. Sedan 2002 påminner forneldarna oss om ansvaret för ett renare hav, ett absolut villkor för en levande skärgård!

In på 2000-talet

Det aktiva Martha arbetet börjar avta och Skärgården och Pargas börjar spela en allt större roll i Gittas vardag. Men, en gång Martha alltid Martha - sedan 1999 är Gitta hedersmedlem i Marttaliitto. Hon konstateras vara en "Livsbejakande brobyggare" - träffsäkert uttryckt i motiveringen.

Att göra saker tillsammans har varit viktigt för Gitta!

Under sin tid som fullmäktigeledamot föddes bl.a. tanke på en Vänpool. Den kom antt se dagens ljus 2012 och strävar till att äldre inte skall vara ensamma utan kunna aktiveras

genom frivilliga insatser. Det kunde röra sig om promenader, högläsning etc. Som ordförande i kulturnämnden kontaktades Gitta av Furuviks dåvarande trädgårdsmästare. Han ville iståndsätta den gamla labyrinträdgården och initiera barockkonserter i trädgården. Via Birgitta förverkligades projektet och musik "i barockens labyrinter" kunde förverkligas. Efter att Gitta och Tom på 1990-talet bosatte sig på Gamla Malmen föll det sig naturligt att Gitta skulle ha fingrarna med i spelet då Stiftelsen Gamla Malmen grundades 2002. Otaliga är de projekt som har genomförts under årens lopp. Av dem kan nämnas "Plank och portar", "Smedjan" och "Jul på Gamla Malmen".

Gitta är mycket ödmjuk då vi pratar om allt hon åstadkommit och det vi diskuterade är bara ett skrap på ytan. Jag kan ändå inte låta bli att lyfta fram Auroramedaljen som hon förlänades av Egentliga Finlands landskapsförbund år 2005. Motiveringen var att hon främjat kulturens ställning i samhällsutvecklingen. Hon har med sitt eget agerande visat att en enskild människa kan påverka sin omgivning genom att vara aktiv!

Text; Pia Rantanen

Bilder; Birgittas arkiv och Marttaliittos hemsida

Martharörelsen - för bildning i hemmet

I allmänhet associeras Marthorna till bullbak och matlagning, vård av traditioner, sparsamhet och handarbete. Få känner till Marthaföreningens roll som folkbildare och om föreningens strävan att öka vår nationella identitet.

Marthorna arbetade för att stärka husmödrarnas ställning ända in på 1980-talet. Idag är rörelsen betydligt modernare och mer lyhörd till familjers behov.

Martharörelsen i Finland grundades 29.3.1899 i Helsingfors under namnet *Bildning i hemmen* - *Sivistystä kodeille*.

Att Martharörelsen över huvudtaget kom till hör samman med perioden för nationellt uppvaknande i Finland i slutet av 1800-talet. Finland påverkades av Februarimanifestet 15.2.1899 och man var oroad över förryskningsåtgärderna.

information om de primitiva och otillräckliga förhållandena i Karelen.

Tillsammans med sin lärarkollega Alli Nissinen konstaterade de att "de finska kvinnorna måste samla sina krafter och överklasskvinnorna måste se kvinnor som lever under dåliga förhållanden som sina egna grannar". De intellektuella fruktade att lojaliteten hos finländare i svagare ställning skulle förändras till följd av förryskningsåtgärderna.

Hagman såg att förryskningen inte kunde bekämpas med våld. Bildning och utbildning av folket var det enda rätta. Så skulle nationalitetskänslan byggas upp och det skulle vara svårt för en annan nation att bryta den känslan. Detta var starten!

Uppllysning och folkbildning till hemmen

Arbetet hade redan tagit fart då föreningen den 25.9.1899 fick meddelande om att senaten, generalguvernör **Bobrikoff**, inte godkände dess stadgar. Det var speciellt ordet "bildning" som ansågs vara ett hinder. Bobrikoff ägnade speciell uppmärksamhet åt föreningar som inrättade regionala avdelningar. Föreningens namn byttes till Marttayhdistys – Föreningen Martha och de nya stadgarna godkändes i juli

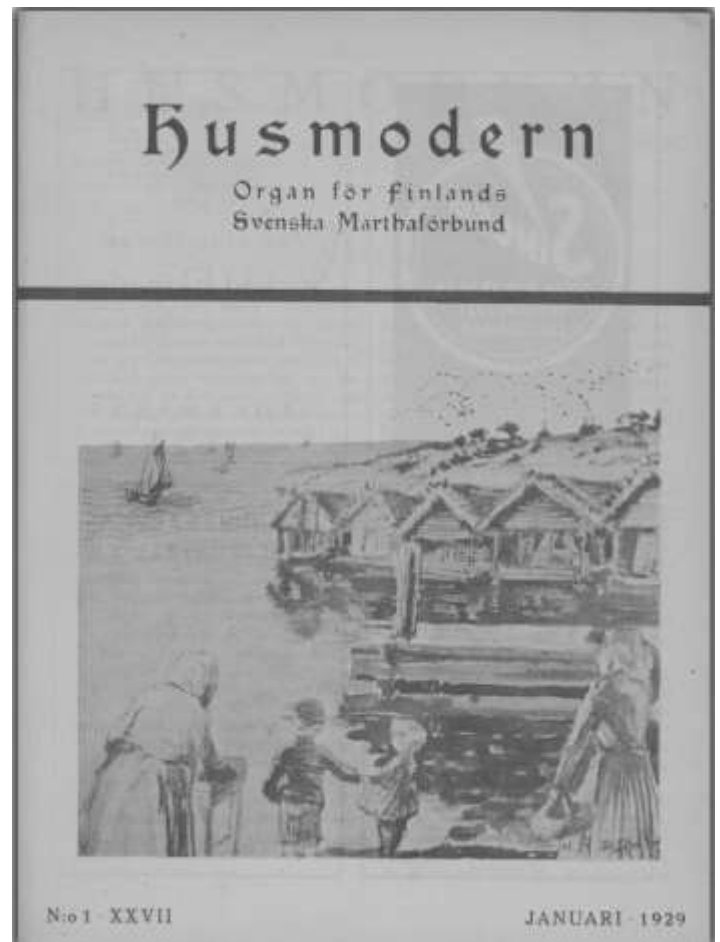
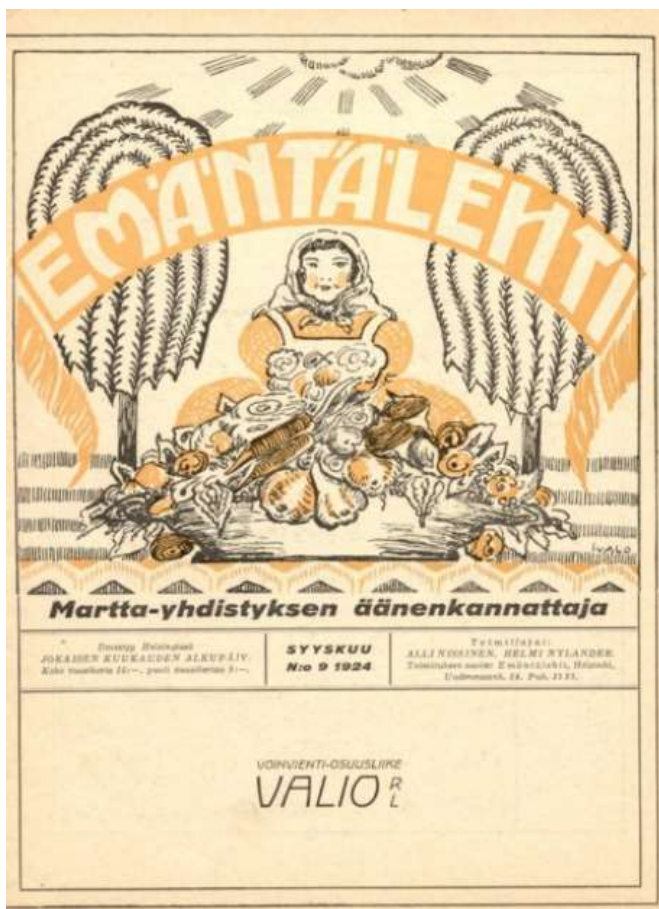
Lucina Hagman – rektor, kvinnoasakskvinna, förkämpe för jämställdhetsfrågor och samundervisning - hade fått oroväckande

1900. Namnet i sig går att härleda från Bibeln. Hem och religion verkade lagom tamt och fungerade som ett tacknamn för föreningens ursprungliga syfte. Föreningen skulle officiellt vara opolitisk men kom inofficiellt att kämpa mot förryskningsideer.

Marthorna ansågs vara en samhällsfarlig organisation pga. sitt breda nätverk ute i landet. Det kan verka konstigt sett med dagens ögon, men misstänksamheten var stor i början av 1900-talet. Ja, t.o.m. så stor att en extern övervakare deltog i föreningsmötena och antecknade vad som diskuterades.

Bildning avspeglar tidens ideal

Lucina Hagman baserade sina tankar på ett konservativt hemideal med en husmor som styr och ställer. Kärnområdena var kvinnan i hemmet, familjeomsorg, hygien, trädgårdsskötsel, matlagning och sparsamhet. Dessa var centrala teman även i föreningens tidskrift Emäntälehti - Husmodern.

Vinklingen i tidningen var klart borgerlig och beskriver dåtida ideal. Läsaren antogs ha tjänare och artiklarna handlade inte sällan om tjänstefolkets bildning och sedlighet. Tidningen kom senare att byta namn till Marthabladet, ett namn som avspeglar adaptionsförmåga i ett föränderligt samhälle. Lucina Hagman överlämnade ganska snart rollen som ordförande för Marthorna samt ansvaret för tidningen till sin vän, skolchefen Alli Nissinen.

Precis som Hagman fungerade Nissinen även i andra kvinnoföreningar och organisationer samt som riksdagsledamot. Under tidigt 1900-tal ser man Nissinens stränga religiösa värderingar och starka åsiktsyttringar både i förbundet och tidningen. Hon var misstänksam mot den spirande arbetarrörelsen och kritiserade den öppet som falsk och gudsförnekande. Hon "uppmånade läsarna" att "rösta rätt" i det första parlamentsvalet. De facto ledde hennes agerande till att många arbetarkvinnor inte längre kände Marthaföreningen som sin egen.

Folket skulle bildas i praktisk hushållskunskap!

Det borgerliga husmors/hem-idealet stämde ofta illa överens med den fattiga rurala verkligheten. Marhorna tog på sig en enorm uppgift i att få bukt med ohyfsade och olydiga ungar, dålig hygien, loppor och löss samt allmän oordning i hemmet. Marthornas skrifter "Lär ditt barn att lyda" och "Hygien i allmogehem och späda barns vård" kunde utnyttjas fullt ut först då instruktiserna tog på sig uppgiften att lära kvinnorna och även män att läsa!

Under föreningens första decennier koncentrerade man sig förutom på hemskolor även på sammankomster där instruktiserna höll föredrag om t.ex. renlighet, djurskötsel, trädgårdsskötsel och naturligtvis religiösa frågor samt sedlighet. Marthorna sålde plantor och frön men konstaterade vid skördetiden att husmödrarna inte alltid visste vad man gör av skörden. Så kom matlagningskurserna till. Husmödrarna runt om i Finland började hålla sig med honor och fick tillgång till pengarna på sin äggförsäljning via Martha-Agenturen. Agenturen skötte för övrigt försäljningen av Marthornas alla produkter, från ägg till inläggningar och sömnadsprodukter.

Delning av organisationen

År 1924 delades den tvåspråkiga organisationen i Suomalainen Marttaliitto och Finlands svenska Marthaförbund. Orsaken kunde sökas i det tudelade samhället, det var vita mot röda, finnar mot svenskar och visst var det ineffektivt att sköta organisationen på två språk. Ytterligare sägs de svenskspråkiga marthornas synliga samarbete med Svenska folkpartiet ha stört de finskspråkiga. För de finlandssvenska marhorna var den svenska identiteten central. Båda föreningarna har än i dag gemensamma mål och grundprinciperna förblev desamma – husmoderns roll i hemmet.

Aktiviteterna behövde struktur under första hälften av 1900-talet

Efter första världskriget upplevde Martharörelsen en stor oro för barnens fostran

och utbildning. Barndödligheten var oroväckande stor. Föreningen organiserade föreläsningar i barnuppfostran och ordnade även hembesök hos barnfamiljer. Tillsammans med Folkhälsan infördes mödrapremiering för att belöna mödrar för friska och välskötta barn och på detta sätt främja barnafödandet. Mönsterbarn och mönstermödrar premierades med pengar! Åtminstone i Pargas avtog intresset för premieringen ändå rätt snart. Fram till 1930-talet hade aktiviteterna varit rätt oorganiserade, "varhelst man såg ett behov av stöd och hjälp rusade Marthorna till platsen". Samtidigt förbisågs föreningens egentliga syfte, hushållsrådgivning. Dags att strukturera upp verksamheten! Man började med temaår och utställningar för att visa upp sina alster. Informationshungern var stor och instruktörerna behövde relevant utbildning. Marthorna grundade hushållsskolor och startade klubbverksamhet för barn. Den enorma aktiviteten genererade alster som Marthorna stolt ställde ut! 1930-talet var utställningarnas guldålder. Över 530 000 personer besökte de dryga 2 100 utställningar som ordnades.

Marthorna under och efter krigsåren

Bilden av en Martha hållande upp kaffe har etsats in hos många läsare. Den ger en orättvis bild av Marthorna med tanke på det samhällsansvar Marthorna tog på sig under krigsåren. Hemmafronten och beredskapsarbetet blev Marthornas främsta arbetsfält. De skötte bl.a. förplägningen av soldater i reserven, av evakuerade, upprätthöll maten i soldathem samt skickade matpaket till fronten. Kursverksamheten var inspirerad av kriget, man gör nytt av gammalt, syr barnkläder av vuxnas avlagda, tvättar utan tvål samt lagar krigstidsmat.

Flera av medlemmarna hörde både till Marthorna och Lotta Svärd. Enligt Ville Jalovaara skulle Marthorna ha fått rätta till sin egen ringaktade roll i historiken om Lotta Svärd.

Nya utmaningar - Marthornas traditionella syn i blåsväder

Det efterkrigstida samhället utvecklades i rask takt; krig, kris och knapphet med ransonering var ett passerat stadium.

Marthornas syn på kvinnan i familjen var gammalmodig, hon skulle arbeta i och för familjen. Hade kvinnan ingen egen familj var det naturliga alternativet att söka sig till en, som piga! Det var inte alla Marthor som tyckte att kvinnan skulle arbeta utanför hemmet, vilket blev vanligt under kriget. Den familjecentrerade livssynen var hotad.

Landsbygdens avfolkning började i sakta mak. Industrierna lockade. Marthorna pläderade nu för att husmödrarnas arbete skulle värdesättas lika som industriarbetarens. Marthorna erbjöd därför semesterveckor åt husmödrarna. De Åboländska Marthorna hade sitt Labbnäs som Amos Andersson skänkt dem på 50-talet. 60- och 70-talens Finland var i förändring och föreningar som baserat sin verksamhet på traditionella ideal var i gungning då ungdomarnas, inte minst kvinnornas utbildningsnivå raskt steg. De unga kvinnorna utmanade de gamla tänkesätten runt hem, religion och fosterland. Att vara Martha var inte trendigt. Kvinnoorganisationerna ansåg, att Martharörelsen inte alls förstod sig på jämställdhet i familjen. De ville totalt ändra på männens roll i familjen.

Men det gick enligt Marttalehti ända till 60-talet innan t.ex. yrkesarbetande kvinnor var fullt accepterade. Man kämpade fortfarande för familjen! Det intressanta i sammanhanget är att Marthornas medlemskår nu var som störst - det gav Marthorna mod att fortsätta på utstakad kurs!

På basen av de sociala förändringarna då rådgivning, dagvård, grundskola sköttes av samhället ställdes Marthorna inför frågan "behövs tredje sektorns frivilligarbete alls". Svaret var enhälligt, ja!

Marthorna insåg även att det att envist hålla fast vid gamla traditioner kom att påverka

medlemsantalet. Man hade tappat ca 20 000 medlemmar och medelåldern var 50.

Blickarna riktas utåt på 1980-talen

Marthorna smittades av det allmänna intresset för satsningar i utvecklingsländer. Projekt i utvecklingsländer är nog inte det första man associerar till när man tänker på Martharörelsen.

Samhällsansvaret togs alltså på allvar i sann Hagmansk anda, där husmoderns ansvar nådde långt utanför hemmet. I hemlandet hade Marthorna undervisat kvinnor i allt som angår hemmet. Det var dags att bredda verksamheten.

De finlandssvenska Marthorna startade ett utvecklingsprojekt i Sri Lanka redan 1977. Man understödde daghem och företagartutbildning för kvinnor. Det första egna projektet på finskt håll planerades och utfördes tillsammans med ACWW (Associated Country Women of the World). Utvecklingssamarbetet startade i Kenya i början av 80-talet och det skulle bli fler, i Zambia, Zimbabwe, Burkina Faso och Kamerun. Finska staten och Marthorna själva stod för kostnaderna. Att främja flickors och kvinnors rättigheter, samhällsaktivitet och självständighet låg i fokus.

Marthorna söker nya vägar

Ju mer kvinnorna yrkesarbetade desto mer utmanande skulle Marthaverksamheten bli. Marthorna kämpade med sin identitet under de sista årtiondena på 1900-talet. Nu höll inte längre den traditionsbundna verksamheten. I en enkät som gjordes i medlet av 80-talet var det ingen som tyckte att Marthorna var särdeles moderna. Landsbygdens unga

kvinnor såg Marthorna som kunniga medan männen såg dem som moraliserande. Man hade kommit underfund med att gamla traditioner är bra men att hålla fast vid dem blir en belastning!

Dags att söka nya vägar och föryngra rörelsen och rikta sig till unga familjer.

Marthaförbundets ideologi har följt samhällsutvecklingen med stark fokus på hemmet och familjen! Idag är förbundet en modern konsumentrådgivande organisation. Hushållsrådgivning ges via nätet, man håller föreläsningar och kurser. Miljöaspekterna är en naturlig del av rådgivningen precis som ekonomin.

Marthaförbundets verksamhetsidé är fortfarande nära målsättningen från Marthas barndom – att dela kunskap och erbjuda utbildning i frågor med anknytning till

vardagen och en hållbar livsstil. För en bättre värld, en vardag i taget.

Text: Pia Rantanen

Bilder och referenser;

On suurempi koti, Martat 120 vuotta, Ville Jalovaara

Martha med i det mesta, Pargas

Marthaförening 100 år

Martha : kvinna i tiden 1899-1999, red. Sheila Liljeberg-Elgert

Artikel: Naiset kansaa kasvattamassa, Mikko Kemppainen, 2013

<https://www.martat.fi/martat/marttaperinne/lahteet/marttaliiton-historia/>

<https://www.martha.fi/om-oss/historik/>

HÄNDELSEKALENDER HÖSTEN 2022

Onsdag 26.10	Seniorföreläsning med prisbelönta journalisten Jeanette Björkqvist . Utanför välfärdssamhället står sådana som inte fick hjälp att hitta sin plats och sådana som aldrig fått rätt att leva som andra. Bland dem finns växthusarbetare, papperslösa och andra skyddslösa. Om dem och annat får vi höra på Stadshuset kl. 13.00. Obs! Förhandsanmälan till Kombis kansli , tfn 0400 852596, eller via <i>kombi.pargas.fi</i> där man också kan anmäla sig genom <i>Snabbanmälning</i> . Deltagaravgiften betalas vid dörren
Onsdag 16.11	Månadsträff med höstmöte
Onsdag 30.11	Seniorföreläsning. Författaren Monika Fagerholm berättar om musik och betydelse, språkets melodi och rytm, i sina romaner: från den första "Underbara kvinnor vid vatten" som kom 1994, till "Vem dödade bambi?". Monika Fagerholm är en av Finlands internationellt mest kända författare. Hon är uppvuxen i Helsingfors och numera bosatt i Tenala. Stadshuset kl. 13.00 Obs! Förhandsanmälan till Kombis kansli , tfn 0400 852596, eller via <i>kombi.pargas.fi</i> där man också kan anmäla sig genom <i>Snabbanmälning</i> . Deltagaravgiften betalas vid dörren.
Onsdag 21.12	Månadsträff med julfest

OBS! Aktuellt material till Parentesen, t.ex. ändringar i grupsammansättning eller kontaktpersoner, måste vara redaktionen tillhanda **senast en vecka** före månadsträffen för att hinna med. Även annat material i form av hågkomster, bilder eller teckningar tas gärna emot av redaktionen med samma förbehåll.

Exemplar av Parentesen kan avhämtas på Booklet, Strandvägen 16 A och de större matbutikerna på malmen.

Resor

Musikteatern Dracula på Åbo svenska teater, fredagen den 28.10.22 kl. 19.00

Vi åker med gemensam buss från Pargas kl. 18.00. Föreställningens längd 2.45 h. Biljetter och bussresa kostar 70 €.

Bussen startar från busstationen och kör längs Kalkvägen.

Sista betalningsdag 21.10.22 till resekontot.

Anmälan via hemsidan eller direkt till undertecknad.

Gemensam åboländsk lillajulkryssning, tisdagen den 22.11 – onsdagen den 23.11.22

Med på resan följer Thomas Lundin och Susan Sonntag! Program på hemsidan.

Hyttkategorier och priser.I priset ingår personbiljett, hyttplats i valfri hyttkategori, sjöfrukost, julbord inklusive drycker 23.11 och konferensutrymmet 23.11 kl. 10.30-14.30.

Bussen startar från Bustis kl 18.30 och kör Kalkvägen. Bussresan tur-retur kostar 10 € totalt och betalas in tillsammans med kostnaderna för båtresan till resekontot.

SD 100,- /person för 1 person i hytten

SD 81,- /person för 2 personer i hytten

SF 80,- /person för 1 person i hytten

SF 71,- /person för 2 personer i hytten

IF 72,- /person för 1 person i hytten

IF 67,- /person för 2 personer i hytten

SD= 2 personers hytt med fönster och bäddarna bredvid varandra (gamla SD-hytter)

SF= 4 personers hytt med fönster och 2 våningssängar (gamla A-hytter)

IF = 4 personers hytt utan fönster och 2 våningssängar (gamla B-hytter) Inva- och allergihytter har vi endast 4

Sista anmälningsdag 28.10.2022 på hemsidan eller till Clara.

I anmälningen skall framgå önskad hyttkategori, födelsedatum och eventuella allergier.

Delatagaravgiften betalas in till Pargas pensionärers resekonto senast 1.11.2022.

Anmälan och frågor.

Om inte annat meddelas startar bussen alltid från busstationen och kör Kalkvägen. Meddela var du stiger på. Meddela också om eventuell diet samt allergier vid anmälan. Kom också ihåg dagliga mediciner och ta med mera än det som behövs för den angivna tiden för resan.

Kom ihåg att anmälan är bindande och observera också att om resan görs med buss, bör hela resans pris betalas även om egen bil används.

Ändringar meddelas i PK under Föreningsnytt och på hemsidan.

Kontakta oss. Före månadsmötet sitter vi kl. 12-13 och tar emot anmälningar. Anmälan är alltid bindande.

Betalningen görs hädanefter på föreningens resekonto **FI21 6601 0010 0803 07**. Skriv alltid namn och ex. Hemlig Resa etc. eller datum för resan som meddelande vid betalning vilket gör den enklare att identifiera.

Styrelsens sammansättning och funktionärer 2022

Ordförande	Gunnel Jansson jansson.gunnel@parnet.fi	040 595 72 03
Vice ordförande, vice skattmästare	Annica Forssell forssell.annica@gmail.com	050 553 02 95
Sekreterare	Margareta Blomqvist margareta.blomqvist@granvik.fi	040 720 40 96
Vice sekreterare	Johanna Bondas johanna.bondas@parnet.fi	050 534 91 77
Skattmästare	Bror Berg laban1234@gmail.com	040 560 19 38
Övriga ledamöter	Maria Simberg-Sörensen maria.ss@parnet.fi	040 825 50 39
	Mikael Reuter mikael@undala.fi	040 552 49 78
	Kurt Lindroos kurt.lindroos475@hotmail.fi	0500 59 40 45
	Carl-Gustav Nygårdas carlgustav.nygardas@gmail.com	040 507 14 61

Funktionärer

Medlemssekreterare	Kurt Lindroos	(se ovan)
Mediekontakt	Johanna Bondas	(se ovan)
Teknikansvarig	Carl-Gustav Nygårdas	(se ovan)
Klippboken	Mikael Reuter	(se ovan)
Parentesens redaktion	Maria Simberg-Sörensen	(se ovan)
	Pia Rantanen, b.rantanen@gmail.com	
Parentesens ombrytning	Carl-Gustav Nygårdas	040 507 14 61
Webbansvarig/Webbredaktör	carlgustav.nygardas@gmail.com	
IKT kontaktperson	Carl-Gustav Nygårdas	(se ovan)
Medlem av SPF:s arbetsutskott	Mikael Reuter	(se ovan)
Medlem av SPF:s kommitté för intressebevakning	Clara Kronqvist-Sundström	(se nedan)
Resegruppen	Clara Kronqvist-Sundström, ordf. kronqvistclara@gmail.com	040 867 19 48
	Pia Rantanen, b.rantanen@gmail.com	
SPF Åbolands styrelse	Gunnel Jansson, vice ordförande	(se ovan)

Nya medlemmar kan anmäla sig direkt till medlemssekreteraren

Kurt Lindroos 0500 59 40 45, **Margareta Blomqvist** 040 720 40 96 *margareta.blomqvist@granvik.fi* eller via webben.

Medlemmar i äldrerådet: Widar Nyberg (ordf) *widde.nyberg@netti.fi* Christina Ahlsund *cahlsund@parnet.fi* Greta Mäkeläinen *gmakelainen@hotmail.fi*

HOBBYGRUPPER

Boule, IT, konst, musik och trädgård enligt separata kallelser från gruppledarna

Boccia/Boule	Saknar ledare		
Bowling	Seppo Rajamäki	0400 46 91 92	seppo.rajamaki1@gmail.com
Bridge	Per Österman	0400 21 14 52	per.osterman@parnet.fi
Da Capo	Maria Simberg Sörensen	040 825 50 39	maria.ss@parnet.fi
De Pratglada	Marianne Saanila	040 722 62 26	marianne.saanila@parnet.fi
Encore	Maria Simberg-Sörensen		
Fotogrupp	Lorenz Michael	0400 23 31 43	losse.michael@gmail.com
Fågelskådning	Marcus Duncker	040 552 11 00	duncker.marcus@gmail.com
Golf	Johan Nyberg	040 195 48 48	johan.nyberg@parnet.fi
Hembygdskunskap	Gunnel Jansson	se ovan	se ovan
IT-grupperna	Kurt Lundström	050 041 31 62	kb.lundstrom@gmail.com
Litterära salongen	Stina Engblom-Colliander	0400 71 53 88	stina202@parnet.fi.
Stavgång	Rainer Wahtera	040 091 22 69	rainer.wahtera@gmail.com
Släktforskarna	Gustav Sundström	050 505 15 22	sundstroms@parnet.fi
Trädgårdsgrupp	Saknar ledare		
Vattengympa	Kari Penttinen	050 511 97 77	kari@esnet.fi

Släktforskargruppen träffas i allmänhet udda veckor i Seniorpunkten tisdagar kl. 13.15

Fotogruppen träffas varannan tisdag i Seniorpunkten kl. 17. Se närmare på hemsidan.

Diskussionsgruppen jämna tisdagar i månaden kl. 14:15-15:45 i Seniorpunkten.

Följ med hemsidans. www.pargas.sfpension.fi händelsekalender eller föreningens Facebooksida Pargas svenska pensionärer. Många grupper informerar där om aktuella händelser.

Programgrupperna och gruppledarna för PSP:s månadsträffar

1. Beni von Weissenberg 040 545 14 35 benivw@parnet.fi
2. Mårten Malmlund 0400 71 03 12 marten.malmlund@gmail.com
3. Gunnel Jansson 040 595 72 03 jansson.gunnel@parnet.fi
4. Ulla Nordlund 040 524 8214 ulla.nordlund@ovi.com
Bertel Nordlund 0400 52 64 52 nordlund.bertel@gmail.com
5. Rose-Marie Lindroos 050 562 54 10 rose.marie48@hotmail.fi
Kurt Lindroos 0500 59 40 45 kurt.lindroos475@hotmail.fi
6. Stina Engblom Colliander 0400 71 53 88 stina202@parnet.fi
7. Christina Ahlsund 040 759 90 52 cahlsund@parnet.fi
Arvo Björkroth 044 564 93 51 arvobjorkroth@yahoo.com
8. Annica Forssell 050 553 02 95 forsell.annica@gmail.com
Solveig Nurmela 040 723 95 96 solveig.nurmela@abo.fi
9. Carita Karlsson 045 641 52 66 tiitikarlsson@gmail.com
10. Siv Nygårdas 040 574 24 31 siv.nygardas@gmail.com
Aino Mattsson 040 844 06 98 aino.mattsson42@gmail.com

Hedersmedlemmar i föreningen

Benita Nyberg, Georg Uppman, Stina Engblom-Colliander, Karl-Gustav Laurén och Kurt-Erik Långbacka

Fotogruppens höstbilder

Missade vi båten???
Foto: Torbjörn Engman

...men vår färja kommer
Foto: Björn Lindholm

**Ruskafärgade ormbukar på Ylläs
sluttningar**
Foto: Gun Nordin

Aftonsol i oktober
Foto: Barbro Lauren

Gyllene solnedgång över Mörkviken
Foto: Gunnel Jansson

16

Ullasbrinken
Foto: Ulla Lubchow